

1992 - התובע הצבאי נ' רב"ט פייג וסגן ד"ר מ' – פרשת מותו של החייל רב"ט קובי פוליקר ז"ל

מאת:

סגן אריאל הראל, סניגור צבאי בסניגוריה הצבאית המחוזית

אל"ם ענבל דה-פז, הסניגורית הצבאית הראשית

באוגוסט 1991 נהרג רב"ט קובי פוליקר ז"ל, לוחם גבעתי, לאחר שחברו ליחידה, רב"ט אלון פייג, הניף לעברו קסדה אשר פגעה בראשו וגרמה למותו. בעקבות האירוע הוגש כתב אישום כנגד רב"ט פייג בגין עבירה של הריגה. כנגד סגן ד"ר מ', רופא היחידה, הוגש כתב אישום המייחס לו עבירה שעניינה התרשלות במילוי תפקידו, בכל הנוגע לטיפול הרפואי שניתן לחייל המנוח לאחר פציעתו. ההליך המשפטי בעניינו של הרופא העלה שאלות משפטיות תקדימיות הנוגעות לליבת מאפייני התפקיד הצבאי והפעילות הצבאית. זאת, כאשר ברקע תיקים פליליים נוספים העוסקים באירועים טרגיים שהסתיימו במותם של חיילים בנסיבות מבצעיות. ההכרעות בתיק מלמדות על האופן בו משמש המשפט בכלל, והמשפט הצבאי בפרט, כלי לקביעת סטנדרט ההתנהגות הראוי.

רקע עובדתי

בליל חודש אוגוסט בשנת 1991, שהו המנוח רב"ט קובי פוליקר והנאשם רב"ט אלון פייג, חברים בפלוגת הלוחמים בחטיבת גבעתי, באוהל המגורים של המחלקה. בין השניים התגלע ויכוח שהתלהט עד אשר רב"ט פייג הניף את קסדתו והכה בראשו של רב"ט פוליקר ז"ל.

כפי שצוין בהכרעת הדין בעניינו של רב"ט פייג, את שאירע משלב זה ואילך איש מהמעורבים בפרשה לא יכול היה לצפות, וודאי שמי מהם לא חפץ בתוצאותיו הטראגיות של האירוע. בדיעבד התברר כי כתוצאה ממכת הקסדה של רב"ט פייג נגרמה לרב"ט פוליקר פגיעה קשה ונדירה, בדמות קרע ברקתו הימנית, שהיכולת לטפל בה, בתנאי שטח בפרט, הייתה מוגבלת עד כדי לא קיימת.

מהכרעת הדין עולה, כי בסמוך לאחר הפגיעה כלל לא היה ברור כי למנוח נגרמה פגיעה כה קשה, שחייבה טיפול רפואי מידי. המנוח פנה בדקות שלאחר הפגיעה למרפאת היחידה, שם טופל על ידי סגן ד"ר מ' – רופא היחידה. הוא היה בהכרה מלאה, לא נזקק לסיוע פיזי וסיפר לרופא על פרטי האירוע. המנוח התלונן על עייפות וכאב ראש, ולדבריו כתוצאה מהמכה חש "כאילו זרם חשמלי עבר בראשו", אך המדדים שנלקחו ממנו היו תקינים. סגן ד"ר מ' חשד כי נגרם למנוח זעזוע מוח קל, וסיווג את מצבו הרפואי כמצוי בקבוצת סיכון נמוך. חרף זאת, ולמען הזהירות, הורה לחובש שליווה את המנוח לפנותו לביה"ח לצורך קבלת טיפול רפואי. למרבה הצער ומסיבה לא ברורה המנוח לא פונה לביה"ח.

בהמשך הדרדר מצבו הרפואי של המנוח והוא שב למרפאה ופגש ברופא. גם בהזדמנות זו מצא הרופא כי המנוח סובל מזעזוע מוח, והורה בשנית על פינוי המידי לביה"ח. אולם שוב, מסיבות שאינן ברורות, המנוח לא פונה לביה"ח אלא שב עם מלוויו לאוהל. למרבה הצער, בשלב זה הדרדר מצבו במהירות, וכאשר הוא הובל לרכב הפינוי הוא נדרש לפעולות החייאה ממושכות מצידו של הרופא, סגן ד"ר מ'.

בעת שסגן ד"ר מ' העניק למנוח טיפול רפואי ראשוני לצורך ייצוב מצבו בשטח, שאל אותו אחד המפקדים לגבי הצורך בפינוי במסוק (פינוי מוסק).

בשלב זה, המנוח היה בהכרה, והרופא השיב כי אין צורך בפנינוי מוסק. בחלוף דקות בודדות חלה הדרדרות נוספת במצבו של המנוח, הוא איבד את הכרתו והרופא הורה על פנינוי מוסק כאמור.

המסוק הגיע לזירת האירוע בשעת לילה מאוחרת, כשערפל כבד כיסה את השמיים באופן שערכב את הובלתו של המנוח לביה"ח. למרבה הטררגדיה, כאשר הגיע לבסוף רב"ט פוליקר לביה"ח הוגדר מצבו קריטי וביום 6 באוגוסט 1991, פחות מיומיים ממועד האירוע, נקבע מותו.

לאחר חקירה, הועמדו לדין רב"ט אלון פייג שהואשם בהריגה; וסגן ד"ר מ' שהואשם בהתרשלות במילוי תפקידו בכל הנוגע לטיפול במנוח לאחר פציעתו, בהתאם לסעיף 124 לחוק השיפוט הצבאי.

כותרת כתבה בקשר לפרשה מעיתון "חדשות" ובה תמונתו של רב"ט פוליקר ז"ל
23 באפריל 1992 (אתר אוסף העיתונות וכתבי-העת של הספרייה הלאומית)

ההליך המשפטי

רב"ט פייג כפר באשמתו, אולם לאחר משפטו מצא בית הדין הצבאי שיש להרשיעו בעבירת הריגה והטיל עליו עונש של שנה וחצי מאסר לריצוי בפועל. כתב האישום שהוגש כנגד סגן ד"ר מ' כלל תריסר רכיבי רשלנות, שהתייחסו לכל אחד משלבי הטיפול במנוח. לטענת התביעה, רכיבי הרשלנות ביססו את הטענה שהרופא "לא נהג כפי שרופא סביר ומיומן היה נוהג בכל אחד משלבי הטיפול במנוח". ההליך המשפטי שהתנהל בעניינו של הרופא, עסק לפיכך, בשאלת התרשלנות בזיהוי הפגיעה והטיפול בה.

זה המקום לציין, כי מותו הטרגי של רב"ט פוליקר התרחש לאחר ובסמוך לסדרת אירועים מצערים שהתרחשו בשנת 1992, שרבים מהם הסתיימו במותם של חיילים, בשל תאונות אימונים וגילוי רשלנות מצד מפקדים. בעקבות אירועים אלו נפתחו חקירות והוגשו כתבי אישום במספר תיקים משמעותיים, שחלקם התנהלו בסמיכות להליך המשפטי דנן.

נוכח האמור, נערכו רפורמות בהוראות הבטיחות בצבא שהביאו לשינויים של ממש ולצמצום משמעותי של אירועים אלה.

את הרופא ייצגה הסניגורית הפיקודית של מחוז השיפוט של פיקוד המרכז ולימים הסניגורית הצבאית הראשית – תא"ל רחל דולב, בצוותא עם תא"ל (לימים) אורלי מרקמן (שמכהנת כיום כמשנה לנשיא בית הדין הצבאי לערעורים), ועימן נמנה סניגור במילואים עוה"ד יהודה גרינהויז. ההגנה טענה, כי הגשת כתב האישום נגד סגן ד"ר מ' נבעה במידה רבה לאור הרצון להחמיר במקרים של התרשלות פיקודית שהובילה למקרי מוות בצה"ל. אולם לגישתה, הטענה שהופנתה כלפי הרופא, שהתנהל באופן עצמאי ובתנאי שטח קשים ומורכבים, לפיה התרשל בתפקידו, חטאה למציאות המקצועית והצבאית.

בהכרעת דין **מפורטת זיכה בית הדין הצבאי את סגן ד"ר מ' מכל אשמה**. בפסק הדין נבחנה התנהלותו של סגן ד"ר מ', שלב אחר שלב בטיפול במנוח – החל מהאבחון הראשוני, עובר בשאלת ההשגחה וכלה בשאלת הפינוי לביה"ח. ביחס לשלב האבחנה הראשונית נמצא, כי הרופא נהג בצורה ראויה, כי אבחנתו הייתה סבירה בהתחשב בנסיבותיו הייחודיות של המקרה, וכי לא נפל דופי בכל הנוגע לטיפול שסיפק למנוח. אדרבה, בית הדין הצבאי מצא כי הרופא נהג בזהירות ראויה לציון, עת הורה על פינויו המידי של המנוח לביה"ח כבר לאחר האבחנה הראשונית, הגם שהיה בהכרה מלאה ולא הייתה אינדיקציה למצבו הקשה.

בית-הדין הצבאי הגיע למסקנות דומות גם ביחס לשלבי המאוחרים של האירוע, כאשר עיקר המחלוקת נגע לטיפול הרפואי שקדם לפינויו המוסק של המנוח. בהקשר זה, טענה התביעה הצבאית כי סגן ד"ר מ' התרשל, עת השיב בשלילה לפניית המפקד באשר לזימון הפינוי המוסק, וכאשר סיפק למנוח טיפול רפואי חלף קידום פינויו הדחוף לביה"ח. לעומת זאת, ההגנה טענה כי סגן ד"ר מ' פעל כנדרש, והעניק למנוח טיפול ראשוני לצורך ייצוב מצבו, בטרם פונה לביה"ח.

ביחס לכך, נקבע כי אף אם שגה הרופא כשהשיב בשלילה לפניית המפקד, לא ניתן להתעלם מן העובדה כי פעל בצורה מקצועית ביותר בתנאי שטח קשים ומאתגרים ובסיטואציה שאינה שגרתית - אף לרופאים מנוסים.

למעשה, קבע בית הדין הצבאי כי יש לבחון את התנהלותו של סגן ד"ר מ', תוך הכרה והתחשבות בנסיבותיו הייחודיות של האירוע, תנאי השטח הקשים בהם פעל, וכל זאת בשים לב לעובדה שעסקינן ברופא צעיר ובלתי-מנוסה.

הכרעתו של בית הדין הצבאי הייתה חדשנית ונשענה על עדותם של שורת מומחים לנוירוכירורגיה, רפואת שדה ורפואה דחופה.

חשיבות הפרשה

בהכרעת הדין, נעשתה הבחנה הלכה למעשה בין טיפול רפואי שניתן "בעיתות שגרה" לבין "רפואת שדה", בכל הנוגע לבחינת האחריות המקצועית ויסודות הרשלנות. במילים אחרות, בית הדין מכיר בייחודיות פעולת הרופא הצבאי בעת מצבי חירום ובוחן את שיקול דעתו של הרופא בשים לב לסיטואציית הדחק בה הוא נתון בעת מתן הטיפול הרפואי.

פרשה זו היא דוגמה לחלקה של מערכת אכיפת החוק בהכוונה חברתית והגדרת סטנדרט התנהגות ראוי. בצה"ל, נעשה הדבר באמצעות הטיפול המשפטי באירועים הנוגעים בליבת העיסוק הצבאי, תוך הגדרת סטנדרט ההתנהגות הראוי ממפקדים ומבעלי תפקידים אחרים.

במסגרת זו, אמונה מערכת המשפט גם על הצבת הגבולות הראויים לאחריות בעלי התפקידים לאירועים שהסתיימו באופן טרגי, בפרט כאשר הללו נדרשו לפעול ולקבל החלטות בתנאי שטח קשים ומורכבים.

במסגרת העבודה על החיבור, נערך ראיון עם תא"ל (במיל') רחל דולב בקשר לתיק זה ולתקופת ניהולו. כפי שסיפרה, מדיניות האכיפה הנוקשה שאומצה במסגרת המאבק בתאונות האימונים נשאה פרי והביאה לאורך השנים לשינוי תפיסתי של ממש. הפקת הלקחים, הגדרת סטנדרט ההתנהגות הראוי וההרתעה שנוצרה, הביאו להפחתה משמעותית באירועים מעין אלו, ובזכות כך להצלת חי אדם.

בדבריה הדגישה בנוסף תא"ל (במיל') דולב, כי לדעתה לא היה מקום להגשת כתב האישום כנגד סגן ד"ר מ'. לדבריה מקרה זה היה דוגמה לאכיפת יתר של מערכת המשפט הצבאית, כנגד מי שהתנהלותו באירוע, בתנאי שטח מורכבים הכוללים אלמנטים מבצעיים, הייתה ראויה ולפיכך לא הצדיקה העמדתו לדין, על אף התוצאה הטרגית.

פרשת הגנתו של סגן ד"ר מ' מלמדת על אודות חשיבותו של הסניגור הצבאי באירועים הייחודיים למערכת הצבאית ולמאפייני הפעילות הצבאית, כדוגמת תאונות אימונים ופעולות מבצעיות.

אחד מתפקידיו החשובים של הסניגור הוא ביאור והשלמה של התמונה הראייתית המונחת בפני בית-הדין הצבאי, באופן שתורם ומקדם את הגנת לקוחו כמו גם את ההכרעה המשפטית הראויה.

כאשר עסקין באירועים אשר נמצאים בליבת הפעילות הצבאית, עובדת השתייכותו של הסניגור למערכת הצבאית והיותו קצין בצבא, יחד עם הניסיון המצטבר שייחודי לסגוריה הצבאית, תורמים רבות להבנת ההקשר הצבאי ולמתן הגנה משפטית הטובה ביותר לקצינים וחיילים.

במסגרת ההליך בעניינו של סגן ד"ר מ', עמדו סניגוריו הצבאיים על ייחודיות הטיפול הרפואי בתנאי השטח, תוך זיהוי נסיבות האירוע המורכבות שלאורן נבחנה התנהלותו של סגן ד"ר מ', עד אשר נמצא כי מילא את תפקידו כמצופה.

מדוע בחרנו בנושא?

בפרשה זו פעל צוות מטעם הסניגוריה הצבאית ללא לאות, עד לזיכויו המוחלט של הרופא.

במסגרת זו, העמיקו הסניגורים בעובדות שברקע האירוע ולנסיבות המורכבות בהן נדרש הרופא לבצע את תפקידו, זאת על מנת לייצג נאמנה את סגן ד"ר מ' ולסייע בידו להבהיר בפני בית הדין את טיב תפקודו וטיב הטיפול שסיפק למנוח.

כמו-כן, הסניגורים נדרשו לבחון ספרות מקצועית שלא הכירו ושאינה שגורה בהליכים פליליים, בין היתר בקשר לפרקטיקות רפואיות, ותוך הסתייעות במומחים רפואיים שונים, ולהביא בפני בית הדין הצבאי טיעונים משפטיים שנשענו באופן כמעט בלעדי על הידע והשפה המקצועית של עולם הרפואה.

עבודתו המקצועית של הצוות בהובלת תא"ל (במיל') דולב הביאה בסופו של דבר לחידוש ופיתוח הדין הנוהג וליצירת הלכה בעלת חשיבות משמעותית בבחינת אחריותם של בעלי תפקידים בצבא במקרים של ביצוע תפקידם בסיטואציות מורכבות, הייחודיות למערכת הצבאית.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- דרום (מחוזי) 34/92 התובע הצבאי נ' רב"ט פייג אלון וסגן ד"ר מ';
- אלקנה שור "מפגש בין אם שכולה לחייל שהרג את בנה" NRG – צבא וביטחון, 1 בספטמבר 2012 - www.makorrishon.co.il/nrg/online/1/ART2/399/507.html